

LATVIJAS REPUBLIKAS PROKURATŪRA
ĢENERĀLPROKURATŪRA

Reģ.Nr. 90000022859, Kalpaka bulvārī 6, Rīgā, LV-1801
tālr. 67044400, fakss 67044449, e-pasts: gen@lrp.gov.lv

RĪGĀ

2022.gada 25.aprīlī
Uz 16.12.2021. ar Nr.6-6/57

Latvijas Republikas tiesībsargam
tiesibsargs@tiesibsargs.lv

*Par pasākumiem, kas veikti pret bērnu
tikumību un dzimumneaizskaramību vērstu noziegumu
izmeklēšanas kvalitātes celšanas jomā*

Latvijas Republikas Prokuratūras Ģenerālprokuratūrā saņemts Latvijas Republikas tiesībsarga 2021.gada 16.decembra atzinums pārbaudes lietā Nr.2021-24-2B, izvērtēti un ņemti vērā tajā izdarītie secinājumi un sniegtās rekomendācijas par noziedzīgo nodarījumu, kas vērsti pret bērnu tikumību un dzimumneaizskaramību, izmeklēšanu.

Ar mērķi pielietot dokumentā ietvertās atziņas un rekomendācijas prokuroru ikdienas funkciju izpildē, Latvijas Republikas tiesībsarga atzinums nosūtīts visām tām prokuratūras struktūrvienībām, kuru kompetencē ir nodrošināt noziedzīgu nodarījumu, kas vērsti pret bērnu tikumību un dzimumneaizskaramību, izmeklēšanas uzraudzību, kriminālvajāšanu un valsts apsūdzības uzturēšanu.

Būtiski atzīmēt, ka šobrīd gan procesuāli tiesiskajā regulējumā, gan arī prokuratūras ietvaros kopumā veikti būtiski pasākumi pirmstiesas kriminālprocesu kvalitātes, virzības efektivitātes uzlabošanai un veicināšanai, kas, nenoliedzami, tieši skar arī seksuāla rakstura noziedzīgu nodarījumu, kas vērsti pret mazgadīgām un nepilngadīgām personām, izmeklēšanu.

Atbilstoši ģenerālprokurora pavēlei jau vairāk kā 10 gadus katru gadu ar Ģenerālprokuratūras Krimināltiesiskā departamenta virsprokurora rīkojumu tiek noteiktas īpaši aktuālo krimināllietu kategorijas rajona līmeņa prokuratūras struktūrvienībām. Arī 2022.gada 3.janvārī tapis rīkojums, ar kuru par īpaši aktuālām atzītas krimināllietas par noziedzīgiem nodarījumiem pret tikumību un dzimumneaizskaramību, ja noziedzīgie nodarījumi izdarīti pret nepilngadīgo. Šī rīkojuma nolūks ir nodrošināt un veicināt prokurora funkciju kvalitatīvu izpildi un uzraugošā, kā arī amatā augstāka prokurora iesaisti šo kategoriju lietās jau no kriminālprocesa uzsākšanas brīža. Jāatzīmē, ka prokuratūras un tiesībsargājošo iestāžu izpratne un nostāja par noziegumiem, kuru izmeklēšana vērtējama kā īpaši aktuāla jeb prioritāra, ir vienota. 2022.gada 21.februārī Krimināltiesiskajā departamentā tika saskaņoti Valsts policijas sagatavotie un Tiesībaizsardzības iestāžu kriminālizlūkošanas analītiskajā ziņojumā ietvertie prioritārie noziedzības apkarošanas virzieni 2022.gadam, kuros ietilpst arī Krimināllikuma XVI nodaļā paredzētie noziedzīgie nodarījumi pret tikumību un dzimumneaizskaramību, ja tie izdarīti pret nepilngadīgām personām.

Ar 2021.gada 7.janvāra likumu veiktajiem grozījumiem Kriminālprocesa likuma 45.pantā "Amatā augstāks prokurors" un 46.pantā "Amatā augstāka prokurora pienākumi un tiesības", kas stājās spēkā 2021.gada 20.janvārī, ir kardināli mainīts iepriekš nostiprinātais amatā augstāka prokurora institūts, nosakot jaunu amatā augstāku prokuroru modeli kriminālprocesā. Iepriekšējā regulējuma vietā radīts jauns mehānisms, kas nodala virsprokurora un amatā augstāka prokuroru pilnvaras, ļaujot daudz efektīvāk iedzīvināt amatā augstāka prokurora un uzraugošā prokurora sadarbību, kas vērsta uz pirmstiesas kriminālprocesa gaitas uzlabošanu un

veicināšanu, vienlaikus ļaujot rast iespējami ātru konkrētā kriminālprocesā konstatēto problēmjaūtājumu risinājumu. Minētie grozījumi faktiski dod iespēju katram zemākas prokuratūras struktūrvienības prokuroram piesaistīt konkrētu augstākas prokuratūras struktūrvienības prokuroru kā amatā augstāku prokuroru. Tādējādi amatā augstāks prokurors var pilnvērtīgi iesaistīties amatā zemāka prokurora, kurš konkrētā kriminālprocesā realizē uzraugošā prokurora, prokurora – procesa virzītāja - vai valsts apsūdzības uzturētāja funkcijas, metodiskā atbalstā. It sevišķi tajos kriminālprocesos, kas noteikti par prioritāriem un skar vismazāk aizsargātos sabiedrības locekļus - bērnus. Amatā augstāka prokurora funkcijas tiek realizētas visās kriminālprocesa stadijās, kā arī pirms kriminālprocesa uzsākšanas un pēc kriminālprocesa pabeigšanas.

Ievērojot iepriekš minēto grozījumu Kriminālprocesa likumā būtību, prokuratūrā šobrīd jau pabeigts 2021.gada nogalē aizsāktais darbs, kas vērsts uz Krimināllikuma un Kriminālprocesa likuma normu efektīvas piemērošanas un prokurora funkciju kvalitatīvas īstenošanas nodrošināšanu, ieviešot un nosakot prokuroru specializāciju. Ir apzināta un izvēlēta piemērotākā joma, kurā prokurors, novērtējot viņa profesionālās iemaņas un kvalifikāciju, kā arī ņemot vērā paša prokurora viedokli specializācijas jautājumā, var visprofesionālāk realizēt prokurora pilnvaras. Minētais novērtējums ir rezultējies konkrētos prokuratūras iekšējos normatīvajos aktos. Ar tiesu apgabalu virsprokuroru rīkojumiem noteikta attiecīgās tiesas apgabala prokuratūras prokuroru, kā arī rajona prokuratūru prokuroru darba organizācija atbilstoši prokuroru specializācijai konkrētajā jomā. Visās tiesu apgabalu prokuratūrās, bez izņēmuma, ir noteikti koordinējošie prokurori, kā arī attiecīgajā tiesas apgabala teritorijā ietilpstošajās rajona līmeņa prokuratūrās noteikti konkrēti prokurori, kuru specializācija ir kriminālprocesi par noziedzīgiem nodarījumiem, kas vērsti pret mazgadīgo un nepilngadīgo tikumību un dzimumneaizskaramību. Prokuroru specializācijas noteikšana viennozīmīgi dos ievērojamu ieguldījumu kriminālprocesu par smagiem un sevišķi smagiem noziegumiem, tostarp – vardarbīga rakstura noziegumiem pret bērniem, izmeklēšanas kvalitātes paaugstināšanā.

Būtiski atzīmēt, ka nolūkā nodrošināt nekavējošu uzraugošā prokurora iesaisti noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanā ir pilnveidota arī prokuroru darba organizācija prokuroru dežūru laikā. Dežurējošais prokurors viņa dežūras laikā uzsāktajā kriminālprocesā faktiski realizē uzraugošā prokurora funkcijas un gadījumā, ja izmeklētājs, veicot sākotnējās izmeklēšanas darbības, nenodrošina mērķtiecīgu izmeklēšanu un pieļauj neattaisnotu iejaukšanos personas dzīvē vai vilcināšanos, dežurējošais prokurors nekavējoši dod norādījumus gan par procesa veida izvēli, gan izmeklēšanas virzienu un izmeklēšanas darbību veikšanu vai izmanto citas Kriminālprocesa likuma 37.pantā noteiktās pilnvaras, lai nodrošinātu izmeklēšanas sekmīgu virzību. Dežurējošais prokurors īsteno pastiprinātu uzraudzību, tostarp klātienē piedalās sākotnējās izmeklēšanas darbībās, ja saņemta informācija par nepilngadīgā vai mazgadīgā izvarošanu vai pret viņu vērstu seksuālu vardarbību (Krimināllikuma 159.panta otrā un trešā daļa, 160.panta trešā, ceturtā, piektā un sestā daļa). Īpaši aktuālajos kriminālprocesos faktiski nekavējoties tiek nodrošināta gan uzraugošā prokurora, gan arī amatā augstāka prokurora iesaiste.

Šobrīd, līdz ar augstāk minētajiem un veiktajiem pasākumiem, amatā augstāki prokurori nodrošina metodisko atbalstu kriminālprocesos gan prokuroriem, gan izmeklētājiem, kuri vēršas ar lūgumiem sniegt viedokli gan par Kriminālprocesa likuma un Krimināllikuma, gan citos normatīvajos aktos ietvertā regulējuma piemērošanu, gan arī faktisko apstākļu izklāsta pietiekamību procesuālajos dokumentos. Pozitīvas tendences nostiprinājušās prokuroru un izmeklētāju sadarbībā, lai veicinātu kriminālprocesa virzību un pēc iespējas ātrāku krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu, it sevišķi īpaši aktuālajos kriminālprocesos. Proti - tiek aktīvi organizētas kriminālprocesa izmeklēšanas gaitas apspriedes, tādējādi jau laikus izkristalizējot jautājumus par izmeklēšanu bremzējošiem faktoriem kriminālprocesos, arī tajos, kuros izmeklēšana noris par noziedzīgiem nodarījumiem, kas vērsti pret bērnu tikumību un dzimumneaizskaramību.

Prokuratūrā nostiprināts koordinējošo prokuroru institūts ne tikai katrā atsevišķā tiesas apgabala prokuratūras darbības teritorijā, bet noteikti arī tādi koordinējošie prokurori, kuri realizē metodisko atbalstu kriminālprocesos konkrētu kategoriju lietās visas valsts mērogā. Šādi koordinējošie prokurori darbojas arī jomā par noziedzīgiem nodarījumiem pret bērnu tikumību un neaizskaramību. Minētie prokurori, papildu likumā nostiprinātajām prokurora funkcijām, pastāvīgi apkopo informāciju par šķēršļiem, kas traucē izmeklēšanas kvalitatīvai un efektīvai norisei, organizē problēmjautājumu apspriedes, regulāri apkopo normatīvā regulējuma aktualitātes un jaunāko praksi, tādējādi maksimāli nodrošinot vienotas izpratnes veidošanu savas specializācijas ietvaros.

Prokuratūrā, lai nodrošinātu īpaši aktuālo kriminālprocesu efektīvu virzību, regulāri tiek rīkoti semināri, diskusijas, piedaloties prokuroriem, kuri specializējas konkrētajā jomā. Bez ievērības nav atstājams arī tas, ka, konstatējot nepieciešamību sniegt skaidrojumu kādas konkrētas procesuālās vai materiālās normas piemērošanā, prokuratūrā tiek sagatavoti un prokuroriem nosūtīti apkārtraksti, savukārt izmeklēšanas iestādēm tiek nosūtītas informatīvas vēstules. Jāatzīmē, ka šādi pasākumi veikti arī jomā, kas tieši skar pret bērnu tikumību un dzimumneaizskaramību vērsto noziegumu izmeklēšanas kvalitātes celšanu. Nenoliedzami, ka viens no svarīgākajiem elementiem pierādīšanas procesā minētās kategorijas lietās ir īpaši aizsargājamā cietušā, proti - bērna liecības, kas nostiprināmas tā, lai netiktu apšaubīta šī pierādījuma ticamība, attiecināmība un pieļaujamība. Tādēļ 2021.gada 16.aprīlī Krimināltiesiskajā departamentā tapis detalizēts apkārtraksts visiem prokuroriem par bērnu, kuri bijuši pakļauti vardarbībai, nopratināšanas, tajā skaitā atkārtotas nopratināšanas, niansēm.

Papildu minētajam, prokuratūrā tiek veikts darbs pie apsūdzību paraugu izstrādes, vienlaikus definējot arī attiecīgā noziedzīgā nodarījuma svarīgākos kvalifikācijas jautājumus. Šie paraugi un būtiskākās tēzes, kas attiecas uz noziedzīgo nodarījumu kvalifikāciju, pieejami Prokuratūras iekšējā mājas lapā ikvienam prokuroram. Šobrīd šādi paraugi, kas skar noziedzīgus nodarījumus pret bērnu tikumību un dzimumneaizskaramību, ir izstrādāti par Krimināllikuma 159., 160. un 161.pantu.

Ievērojot pret bērnu tikumību un dzimumneaizskaramību vērsto noziedzīgo nodarījumu izmeklēšanas īpaši prioritāro raksturu, darbs šo noziedzīgo nodarījumu apkarošanas jomā tiks turpināts, nostiprinot praksē jau realizētās iestrādes, kā arī meklējot jaunus risinājumus pirmstiesas kriminālprocesa izmeklēšanas kvalitātes un efektivitātes celšanas jomā.

Ar cieņu
ģenerālprokurors

Juris Stukāns

DOKUMENTS IR PARAKSTĪTS ELEKTRONISKI AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU
UN SATUR LAIKA ZĪMOGU